

juha.himanka@ulapland.fi

Totuus ajasta

TAUSTAA

HISTORISCHES WÖRTERBUCH DER PHILOSOPHIE

*Herausgegeben von
Joachim Ritter †, Karlfried Gründer
und Gottfried Gabriel*

Band 12

W-Z

Schwabe AG · Verlag · Basel

I 'Esikreikkalainen' aika

II Antiikki

A. Kreikka ennen Platonia, B. Platonista Boethiukseen C. Uusi ja Vanha Testamentti

III Keskiaika

A. Keskiaikainen skolastiikka, arabialainen filosofia, B. Juutalainen filosofia C. Islam

IV Humanismi ja renesanssi

V 1600- ja 1700-luku (Gassendista Lamberttiin)

VI 1800- ja 1900-luku (Kantista nykyaikaan)

VII Aika fysiikassa, ajan mittaaminen

VIII Yhteiskunta, kulttuuri, kirjallisuus

A. Aikakokemus, ajankäyttö, aikaorg., subjektiivinen aika, aikakulttuuri B. Aika kirjallisuudessa

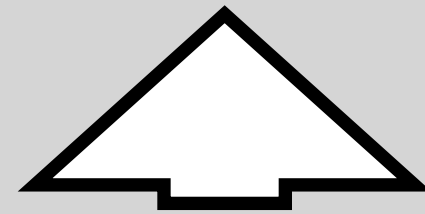
IX Aikakäsitys Euroopan ulkopuolisissa kulttuureissa (Intia, Kiina, Japani)

TAUSTAA (HWP)

FYSIIKKA-LINJA

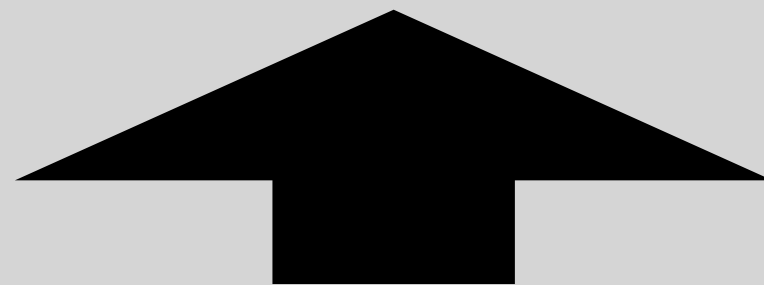
FENOMENOLOGIA-LINJA

Aika ei ole

Aika mitataan tilallistamalla

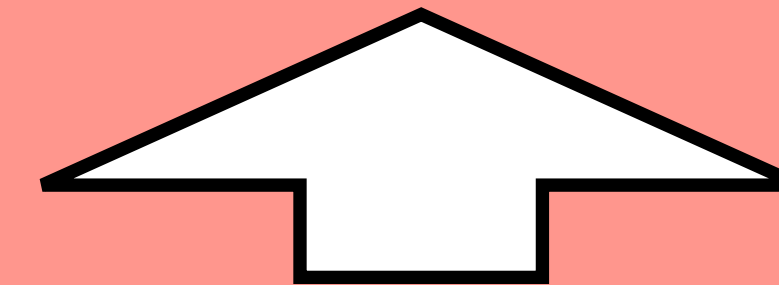
Fysiikka (Aristoteleen) on (paikan) muutoksen periaatteiden tuntemista

Aika ilmenee näin

Aika on hahmotettava laajemmasta lähtökohdasta kuin Fysiikka

Lambert Kantille:
aika on kohteiden tietämisen välttämätön ehto

Aristoteles: aika on liikkeen luku aiemman ja myöhemmän mukaan

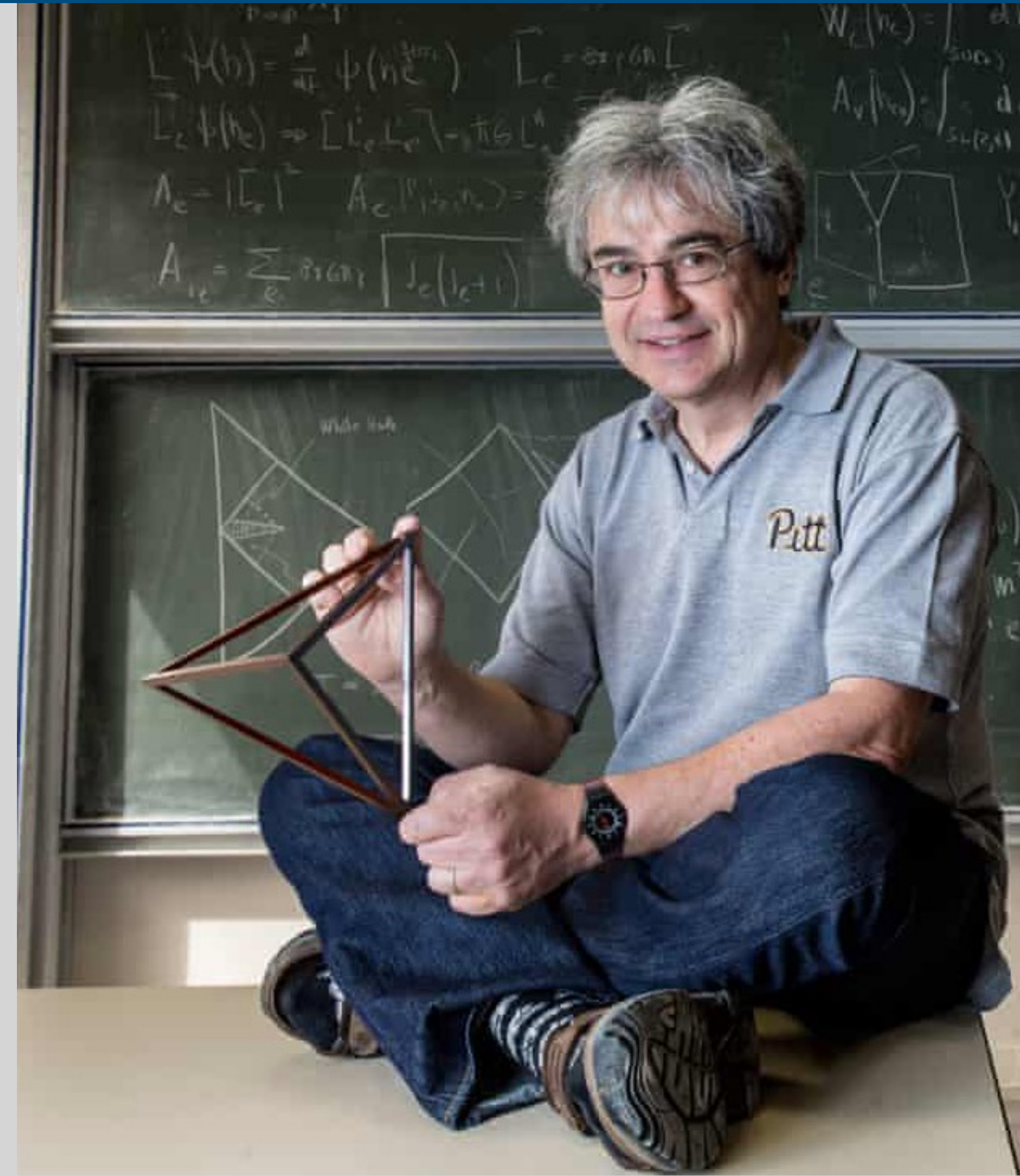
Anaksimand., Hesiodos, Solon, Parmenides, Empedokles, Platon, **Aristoteles**: mennyt/nykyinen/tuleva...

Antiikin filosofit: AIKA! (eli erottuu tapahtumisesta ja ikuisuudesta)

ONGELMA 1/3

Carlo Rovelli (*Ajan luonne*): on kulunut yli 100 vuotta siitä, “Kun opimme, että maailmankaikkeudessa ei ole nykyhetkeä.”

”Koko ajatus siitä, että maailmankaikkeus on nyt olemassa tietynlaisena ja muuttuu ajan kuluessa ei yksinkertaisesti enää toimi.”

Hilary Putnam (1967):

”on olemassa tapahtumia, jotka ovat ’tulevaisuudessa’ minun koordinaatistoni suhteen ja jotka samalla ovat ’nykyisiä’ sinun nykyisyydellesi sinun koordinaatistosi mukaan.”

ONGELMA

Eero Rauhala (HS 5.6. 2014):
“Fysiikan tutkimus ei ... voi osoittaa arkisia käsityksiämme perustavanlaatuisista asioista, kuten ajasta, avaruudesta ja olemisesta, pohjimmiltaan virheelliseksi.”

EI OLE ONGELMAA?

Aristotelisessa käsityksessä aika rakentuu jatkumossa mennyt – nykyinen – tuleva. Tätä ilmiötä on jo tuhansia vuosia kutsuttu ajaksi. On mahdollista alkaa kutsua vaikkapa lukua kaksi kolmeksi tai jopa kolmioksi, mutta voidaanko näin tehdä mielekkäästi? Mikä voisi oikeuttaa meidän alkamaan kutsua jotakin muuta kuin mennyt-nykyinen-tuleva -ilmiötä ajaksi? Fenomenologiselta kannalta totuus on ilmiön ja sen ilmenemisen vastaavuutta, eli tässä tapauksessa ajan (ilmiö) olisi vastattava sen ilmenemistä (mennyt-nykyinen-tuleva), jotta tarkastelumme kohde on todella aika.

VAIHTOEHDOT?

1) EINSTEIN

Aikaa ei (enää) ole

Aika oli illuusio

Paluu myyttiseen aikaan
(ennen zurvalaisuutta)

2) LORENTZ

1922: Ei ole syytä luopua
ilmeisistä eduista
(aika ja tila voidaan erottaa;
samanaikaisuus voidaan
määrittää)

Kokeet eivät pakota valitsemaan 1

3) FENOMENOLOGIA

Aika ilmenee

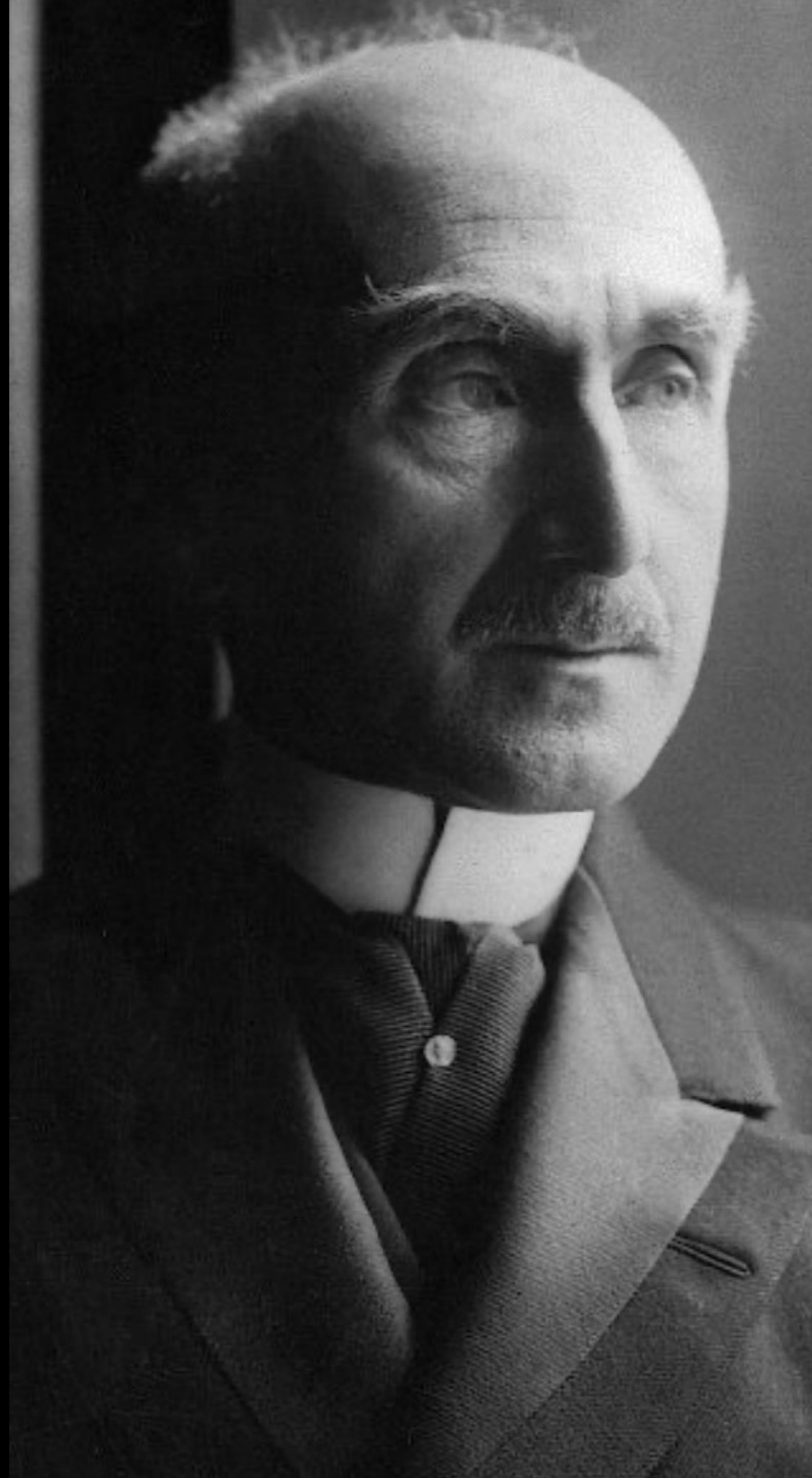
Hegel: "Aika on käsite itse,
joka on siellä"

Paluu esisokraattiseen (Heid.)

4) BERGSON

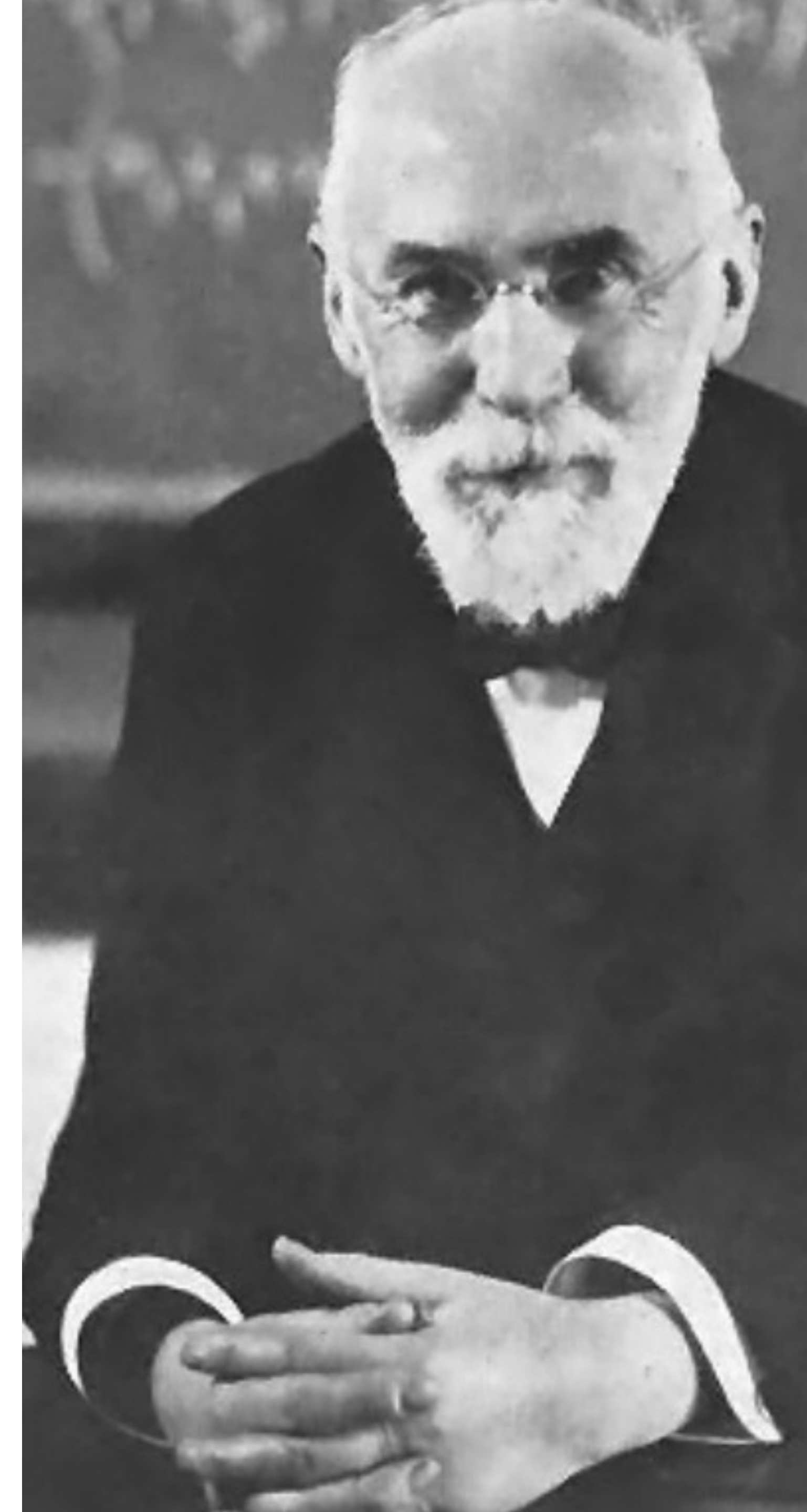
Kesto – yhdistetään kokemamme aika ja fysiikka

Kuinka tämä tehdään?

“Marraskuussa 1924 Bergson lähetti Lorentzille kutsun kahdenkeskiselle illalliselle. Kutsussa Bergson kiitti Lorentzia muistiinpanosta, jonka oli fyysikolta saanut. Muistiinpano koski kahta kelloa ja Bergson totesi pitävänsä fyysikon argumenttia moitteettomana ja näin ollen myös hänen omaa kantaansa oikeana. Fyysikko ja filosofi olivat saavuttaneet yhteisymmärryksen kelloparadoksista, mutta ikävä kyllä tuo muistiinpano, jossa ratkaisu on, ei ole säilynyt. Ehkä se tuhoutui Bergsonin lesken polttaessa jälkeenjääneet kirjoitukset filosofin kuoltua.”

Himanka, *Filosofia ja tämä elämä*, 184

KIITOS!